C/2024/6822

29.11.2024.

PREPORUKA VIJEĆA

od 21. listopada 2024.

o ekonomskoj, proračunskoj i strukturnoj politici te politici zapošljavanja Litve

(C/2024/6822)

VIJEĆE EUROPSKE UNIJE,

uzimajući u obzir Ugovor o funkcioniranju Europske unije, a posebno njegov članak 121. stavak 2. i članak 148. stavak 4.,

uzimajući u obzir Uredbu (EU) 2024/1263 Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2024. o djelotvornoj koordinaciji ekonomskih politika i multilateralnom proračunskom nadzoru te stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 1466/97 ([1]), a posebno njezin članak 3. stavak 3.,

uzimajući u obzir preporuku Europske komisije,

uzimajući u obzir rezolucije Europskog parlamenta,

uzimajući u obzir zaključke Europskog vijeća,

uzimajući u obzir mišljenje Odbora za zapošljavanje,

uzimajući u obzir mišljenje Gospodarskog i financijskog odbora,

uzimajući u obzir mišljenje Odbora za socijalnu zaštitu,

uzimajući u obzir mišljenje Odbora za ekonomsku politiku,

budući da:

(1) Uredba (EU) 2021/241 Europskog parlamenta i Vijeća ([2]) kojom je uspostavljen Mehanizam za oporavak i otpornost („Mehanizam”) stupila je na snagu 19. veljače 2021. Mehanizmom se pruža financijska potpora državama članicama za provedbu reformi i ulaganja i generira se fiskalni impuls koji će se financirati sredstvima Unije. U skladu s prioritetima europskog semestra za koordinaciju ekonomskih politika Mehanizmom se doprinosi gospodarskom i socijalnom oporavku i provedbi održivih reformi i ulaganja, posebno reformi i ulaganja u cilju promicanja zelene i digitalne tranzicije i jačanja otpornosti gospodarstava država članica. Njime se pomaže i jačanju javnih financija te poticanju rasta i otvaranja radnih mjesta u srednjoročnom i dugoročnom razdoblju, poboljšanju teritorijalne kohezije unutar Unije i podupiranju kontinuirane provedbe europskog stupa socijalnih prava.

(2) Uredba (EU) 2023/435 Europskog parlamenta i Vijeća ([3]) („Uredba o planu REPowerEU”) donesena je 27. veljače 2023. u cilju postupnog ukidanja ovisnosti Unije o uvozu fosilnih goriva iz Rusije. Time bi se doprinijelo energetskoj sigurnosti i diversifikaciji opskrbe energijom u Uniji, dok bi se istodobno povećali uvođenje energije iz obnovljivih izvora, kapaciteti za skladištenje energije i energetska učinkovitost. Litva je u svoj nacionalni plan za oporavak i otpornost dodala novo poglavlje o planu REPowerEU kako bi financirala ključne reforme i ulaganja kojima će se doprinijeti ostvarenju ciljeva plana REPowerEU.

([1]) SL L, 2024/1263, 30.4.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1263/oj.
([2]) Uredba (EU) 2021/241 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. veljače 2021. o uspostavi Mehanizma za oporavak i otpornost (SL L 57, 18.2.2021., str. 17., ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/241/oj).
([3]) Uredba (EU) 2023/435 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. veljače 2023. o izmjeni Uredbe (EU) 2021/241 u pogledu poglavljâ o planu REPowerEU u planovima za oporavak i otpornost i o izmjeni uredaba (EU) br. 1303/2013, (EU) 2021/1060 i (EU) 2021/1755 te Direktive 2003/87/EZ (SL L 63, 28.2.2023., str. 1., ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2023/435/oj).

(3) Komisija je 16. ožujka 2023. objavila komunikaciju naslovljenu „Dugoročna konkurentnost EU-a: perspektiva nakon 2030.”, na kojoj će se temeljiti donošenje odluka o politikama i kojom će se stvoriti okvirni uvjeti za povećanje rasta. U toj se komunikaciji definira devet pokretača konkurentnosti koji se međusobno dopunjuju. Među njima se pristup privatnom kapitalu, istraživanja i inovacije, obrazovanje i vještine te funkcionalno jedinstveno tržište ističu kao najvažniji prioriteti politika za reforme i ulaganja kako bi se odgovorilo na postojeće izazove u području produktivnosti i ojačala dugoročna konkurentnost Unije i njezinih država članica. Komisija je 14. veljače 2024. objavila komunikaciju naslovljenu „Godišnje izvješće o jedinstvenom tržištu i konkurentnosti za 2024.”. U toj se komunikaciji detaljno opisuju konkurentske prednosti i izazovi jedinstvenog europskog tržišta i prate godišnja kretanja u skladu s utvrđenih devet pokretača konkurentnosti.

(4) Komisija je 21. studenoga 2023. donijela Godišnji pregled održivog rasta za 2024., čime je označen početak europskog semestra 2024. za koordinaciju ekonomskih politika. Europsko vijeće potvrdilo je 22. ožujka 2024. prioritete Godišnjeg pregleda održivog rasta za 2024., koji se temelje na četirima dimenzijama konkurentne održivosti. Komisija je 21. studenoga 2023. na temelju Uredbe (EU) br. 1176/2011 Europskog parlamenta i Vijeća ([4]) donijela i Izvješće o mehanizmu upozoravanja za 2024., u kojem Litva nije utvrđena kao jedna od država članica koja je možda pogođena neravnotežama ili za koju postoji rizik da bude pogođena neravnotežama i za koju je potrebno provesti detaljno preispitivanje. Komisija je istog dana donijela i mišljenje o nacrtu proračunskog plana Litve za 2024. Komisija je donijela i Preporuku za preporuku Vijeća o ekonomskoj politici europodručja te Prijedlog zajedničkog izvješća o zapošljavanju za 2024., u kojem se analizira provedba smjernica za zapošljavanje i načelâ europskog stupa socijalnih prava. Vijeće je 12. travnja 2024. donijelo Preporuku o ekonomskoj politici europodručja ([5]) („Preporuka o europodručju za 2024.”), a 11. ožujka 2024. Zajedničko izvješće o zapošljavanju.

(5) Novi okvir gospodarskog upravljanja Unije stupio je na snagu 30. travnja 2024. Taj okvir obuhvaća novu Uredbu (EU) 2024/1263 o djelotvornoj koordinaciji ekonomskih politika i multilateralnom proračunskom nadzoru, izmijenjenu Uredbu Vijeća (EZ) br. 1467/97 ([6]) o ubrzanju i pojašnjenju provedbe postupka u slučaju prekomjernog deficita i izmijenjenu Direktivu Vijeća 2011/85/EU ([7]) o zahtjevima za proračunske okvire država članica. Ciljevi su novog okvira gospodarskog upravljanja promicati dobre i održive javne financije, održiv i uključiv rast i otpornost, što će se postići reformama i ulaganjima, te spriječiti prekomjerne državne deficite. Novi okvir gospodarskog upravljanja također potiče odgovornost na nacionalnoj razini i više je usmjeren na srednjoročno razdoblje i djelotvorniju i koherentniju provedbu. Svaka država članica Vijeću i Komisiji mora dostaviti nacionalni srednjoročni fiskalno-strukturni plan. Nacionalni srednjoročni fiskalno-strukturni plan sadržava fiskalne i investicijske obveze te obveze pojedine države članice u pogledu reformi i obuhvaća četverogodišnje ili petogodišnje razdoblje planiranja, ovisno o redovnom trajanju nacionalnog zakonodavnog razdoblja. Kretanje neto rashoda ([8]) u nacionalnim srednjoročnim fiskalno-strukturnim planovima mora biti u skladu sa zahtjevima iz Uredbe (EU) 2024/1263, uključujući zahtjeve da se dug opće države uvjerljivo smanjuje ili da se nastavi uvjerljivo smanjivati do kraja razdoblja prilagodbe odnosno da se zadrži na razboritim razinama ispod 60 % bruto domaćeg proizvoda (BDP), a da se deficit opće države smanji i/ili zadrži ispod referentne vrijednosti od 3 % BDP-a utvrđene Ugovorom u srednjoročnom razdoblju. Ako se država članica obveže da će provesti relevantan skup reformi i ulaganja u skladu s kriterijima iz Uredbe (EU) 2024/1263, razdoblje prilagodbe može se produljiti do najviše tri godine. Komisija je radi potpore izradi tih nacionalnih srednjoročnih fiskalno-strukturnih planova 21. lipnja 2024. objavila smjernice o informacijama koje države članice trebaju dostaviti u svojim nacionalnim srednjoročnim fiskalno-strukturnim planovima i godišnjim izvješćima o napretku. U skladu s člancima 5. i 36. Uredbe (EU) 2024/1263 Komisija je državama članicama dostavila referentne smjerove kretanja i tehničke informacije, ovisno o slučaju. Države članice moraju do 20. rujna 2024. dostaviti svoje nacionalne srednjoročne fiskalno-strukturne planove, osim ako država članica i Komisija postignu dogovor o produljenju tog roka za razumno razdoblje. U skladu sa svojim nacionalnim

([4]) Uredba (EU) br. 1176/2011 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. studenoga 2011. o sprečavanju i ispravljanju makroekonomskih neravnoteža (SL L 306, 23.11.2011., str. 25., ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2011/1176/oj).

([5]) Preporuka Vijeća od 12. travnja 2024. o ekonomskoj politici europodručja (SL C, C/2024/2807, 23.4.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/2807/oj).

([6]) Uredba Vijeća (EZ) br. 1467/97 od 7. srpnja 1997. o ubrzanju i pojašnjenju provedbe postupka u slučaju prekomjernog deficita (SL L 209, 2.8.1997., str. 6., ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/1997/1467/oj).

([7]) Direktiva Vijeća 2011/85/EU od 8. studenoga 2011. o zahtjevima za proračunske okvire država članica (SL L 306, 23.11.2011., str. 41., ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2011/85/oj).

([8]) Neto rashodi kako su definirani u članku 2. točki 2. Uredbe (EU) 2024/1263: „neto rashodi” znači državni rashodi bez i. rashoda za kamate, ii. diskrecijskih mjera na strani prihoda, iii. rashoda za programe Unije koji su u cijelosti pokriveni prihodima iz fondova Unije, iv. nacionalnih rashoda za sufinanciranje programa koji se financiraju sredstvima Unije, v. cikličkih elemenata rashoda za naknade za nezaposlenost i vi. jednokratnih i drugih privremenih mjera.

pravnim okvirima države članice mogu o nacrtima svojih srednjoročnih planova raspraviti sa svojim nacionalnim parlamentima, mogu od neovisnih fiskalnih institucija zatražiti da izdaju mišljenje i mogu provesti savjetovanje sa socijalnim partnerima i drugim nacionalnim dionicima.

(6) Europski semestar za koordinaciju ekonomskih politika nastavlja se u 2024. razvijati u skladu s provedbom Mehanizma. Potpuna provedba planova za oporavak i otpornost i dalje je ključna za ostvarenje prioriteta politika u okviru europskog semestra jer ti planovi doprinose djelotvornom odgovoru na sve ili na znatan dio izazova utvrđenih u relevantnim preporukama za pojedinu zemlju izdanima posljednjih godina. Preporuke za pojedinu zemlju iz 2019., 2020., 2022. i 2023. i dalje su jednako relevantne za planove za oporavak i otpornost koji su revidirani, ažurirani ili izmijenjeni u skladu s člancima 14., 18. i 21. Uredbe (EU) 2021/241.

(7) Litva je 14. svibnja 2021. Komisiji dostavila svoj nacionalni plan za oporavak i otpornost u skladu s člankom 18. stavkom 1. Uredbe (EU) 2021/241. Na temelju članka 19. Uredbe (EU) 2021/241 Komisija je ocijenila relevantnost, djelotvornost, učinkovitost i koherentnost plana za oporavak i otpornost, u skladu sa smjernicama za ocjenjivanje iz Priloga V. toj uredbi. Vijeće je 28. srpnja 2021. donijelo Provedbenu odluku o odobrenju ocjene plana za oporavak i otpornost Litve ([9]), koja je izmijenjena 9. studenoga 2023. na temelju članka 18. stavka 2. Uredbe (EU) 2021/241 radi ažuriranja maksimalnog financijskog doprinosa za bespovratnu financijsku potporu i uključivanja poglavlja o planu REPowerEU ([10]). Isplata obroka ovisi o donošenju odluke Komisije, u skladu s člankom 24. stavkom 5. Uredbe (EU) 2021/241, u kojoj se navodi da je Litva u zadovoljavajućoj mjeri ostvarila relevantne ključne etape i ciljne vrijednosti utvrđene u Provedbenoj odluci Vijeća. Ostvarenje u zadovoljavajućoj mjeri podrazumijeva da postizanje prethodnih ključnih etapa i ciljnih vrijednosti nije poništeno.

(8) Komisija je 19. lipnja 2024. objavila Izvješće za Litvu za 2024. U njemu je ocijenjen napredak Litve u smislu relevantnih preporuka za pojedinu zemlju koje je Vijeće donijelo u razdoblju od 2019. do 2023. i analizirana je provedba plana za oporavak i otpornost Litve. Na temelju te analize u tom izvješću utvrđeni su nedostaci u odnosu na izazove koji nisu obuhvaćeni ili su samo djelomično obuhvaćeni planom za oporavak i otpornost, kao i novi i predstojeći izazovi. Ocijenjen je i napredak Litve u provedbi europskog stupa socijalnih prava i ostvarenju glavnih ciljeva Unije u pogledu zapošljavanja, stjecanja vještina i smanjenja siromaštva, kao i napredak u ostvarenju ciljeva održivog razvoja Ujedinjenih naroda.

(9) Prema podacima koje je potvrdio Eurostat, deficit opće države u Litvi se s 0,6 % BDP-a u 2022. povećao na 0,8 % BDP-a u 2023., dok je dug opće države porastao s 38,1 % BDP-a krajem 2022. na 38,3 % BDP-a krajem 2023.

(10) Vijeće je 12. srpnja 2022. preporučilo ([11]) da Litva poduzme djelovanja kojima je cilj osigurati da rast primarnih tekućih rashoda koje financira država u 2023. bude u skladu s općim neutralnim smjerom fiskalne politike ([12]), uzimajući u obzir stalnu privremenu i ciljanu potporu kućanstvima i poduzećima koja su najosjetljivija na povećanje cijena energije i osobama koje bježe iz Ukrajine. Litvi je preporučeno da se pripremi za prilagodbu postojeće potrošnje u skladu s razvojem situacije. Litvi je preporučeno i da poveća javna ulaganja u zelenu i digitalnu tranziciju te energetsku sigurnost uzimajući u obzir inicijativu REPowerEU, među ostalim iskorištavanjem sredstava iz Mehanizma i drugih fondova Unije. Prema Komisijinim procjenama smjer fiskalne politike ([13]) bio je u 2023. ekspanzivan, za 0,6 % BDP-a, u kontekstu visoke inflacije. Rast primarnih tekućih rashoda koje financira država (bez diskrecijskih mjera na strani prihoda) imao je u 2023. uglavnom neutralan učinak od - 0,2 % BDP-a na smjer fiskalne politike. To uključuje povećanje troška pružanja privremene zaštite raseljenim osobama iz Ukrajine za 0,1 % BDP-a. Rast primarnih tekućih rashoda koje financira država u 2023. bio je u skladu s Preporukom Vijeća od 12. srpnja

([9]) ST 10477/21 INIT; ST 10477/21 ADD 1.

([10]) Provedbena odluka Vijeća od 9. studenoga 2023. o izmjeni Provedbene odluke od 28. srpnja 2021. o odobrenju ocjene plana za oporavak i otpornost Litve (ST 14637/23; ST 14637/23 ADD 1).

([11]) Preporuka Vijeća od 12. srpnja 2022. o Nacionalnom programu reformi Litve za 2022. i davanje mišljenja Vijeća o Programu stabilnosti Litve za 2022. (SL C 334, 1.9.2022., str. 120.).

([12]) Na temelju Komisijine proljetne prognoze 2024. procjenjuje se da će srednjoročni potencijalni rast proizvodnje Litve u 2023., koji se koristi za mjerenje smjera fiskalne politike, iznositi 10,5 % u nominalnom smislu, na temelju prosječne desetogodišnje stope potencijalnog realnog rasta i deflatora BDP-a za 2023.

([13]) Smjer fiskalne politike definira se kao godišnja promjena odnosnog stanja proračuna opće države. Cilj mu je procijeniti ekonomski impuls koji proizlazi iz fiskalnih politika, onih koje financira država i onih koje se financiraju iz proračuna Unije. Smjer fiskalne politike mjeri se kao razlika između i. srednjoročnog potencijalnog rasta i ii. promjene primarnih rashoda bez diskrecijskih mjera na strani prihoda (i isključujući privremene hitne mjere uvedene zbog krize uzrokovane bolešću COVID-19) te uključujući rashode koji se financiraju bespovratnom potporom (bespovratnim sredstvima) iz Mehanizma i sredstvima iz drugih fondova Unije.

2022. Uglavnom neutralan učinak primarnih tekućih rashoda koje financira država rezultat je toga što se trošak mjera potpore (ciljanih i neciljanih) kućanstvima i poduzećima kao odgovor na povećanja cijena energije smanjio za 0,9 postotnih bodova. Plaće u javnom sektoru, socijalne naknade i mirovine bili su glavni pokretači rasta primarnih tekućih rashoda koje financira država (bez diskrecijskih mjera na strani prihoda). Rashodi financirani bespovratnim sredstvima iz Mehanizma i sredstvima iz drugih fondova Unije u 2023. iznosili su 1,2 % BDP-a. Ulaganja koja financira država u 2023. iznosila su 3,5 % BDP-a, što je povećanje od 0,9 postotnih bodova u odnosu na 2022. Litva je financirala dodatna ulaganja sredstvima iz Mehanizma i drugih fondova Unije. Litva je financirala javna ulaganja u zelenu i digitalnu tranziciju i energetsku sigurnost, među ostalim u izgradnju četiriju objekata za skladištenje energije radi osiguranja sigurnosti i stabilnosti elektroenergetskog sustava Litve. Ta javna ulaganja djelomično se financiraju sredstvima iz Mehanizma i drugih fondova Unije.

(11) U Komisijinoj proljetnoj prognozi 2024. predviđa se da će se realni BDP povećati za 2,0 % u 2024. i za 2,9 % u 2025. te da će inflacija mjerena harmoniziranim indeksom potrošačkih cijena (HIPC) iznositi 1,9 % u 2024. i 1,8 % u 2025.

(12) U Komisijinoj proljetnoj prognozi 2024. predviđa se državni deficit od 1,8 % BDP-a u 2024. i povećanje udjela duga opće države u BDP-u na 38,9 % do kraja 2024. Povećanje deficita u 2024. odražava povećanja potrošnje koja nisu u potpunosti usklađena s povećanjem prihoda. Potrošnja je u porastu zbog indeksacije mirovina i socijalnih naknada, povećanja plaća u javnom sektoru, tekućih transfera koje isplaćuje vlada i rashoda za kamate. Predviđa se da će plaće u javnom sektoru rasti podjednako brzo kao i plaće u privatnom sektoru kako bi se očuvala konkurentnost javnog sektora kao poslodavca. Prema Komisijinim procjenama predviđa se da će u 2024. smjer fiskalne politike biti ekspanzivan, za - 1,6 % BDP-a.

(13) Prema Komisijinoj proljetnoj prognozi 2024. očekuje se da će se u 2024. bespovratnom potporom („bespovratna sredstva") iz Mehanizma financirati rashodi u iznosu od 0,8 % BDP-a, u odnosu na 0,3 % BDP-a u 2023. Rashodi financirani bespovratnim sredstvima iz Mehanizma omogućit će visokokvalitetna ulaganja i reforme za povećanje produktivnosti bez izravnog učinka na saldo ili dug opće države Litve. Prema Komisijinoj proljetnoj prognozi 2024. očekuje se da će u 2024. rashodi financirani zajmovima iz Mehanizma iznositi 0,5 % BDP-a, u odnosu na 0,0 % BDP-a u 2023.

(14) Vijeće je 14. srpnja 2023. preporučilo ([14]) da Litva u 2024. održi dobru fiskalnu poziciju. Države članice bile su pozvane da pri izvršenju svojih proračuna za 2023. i izradi nacrta proračunskih planova za 2024. vode računa o tome da će Komisija na temelju podataka o realizaciji za 2023. Vijeću predložiti pokretanje postupaka u slučaju prekomjernog deficita koji se temelje na deficitu. Prema Komisijinoj proljetnoj prognozi 2024., predviđa se da će strukturni saldo Litve iznositi - 0,8 % BDP-a u 2024., u odnosu na 0,1 % u 2023., što je i dalje blizu njezina srednjoročnog proračunskog cilja za strukturni saldo od - 1,0 % BDP-a. To je u skladu s preporukom Vijeća.

(15) Osim toga, Vijeće je preporučilo da Litva poduzme djelovanja kojima je cilj u 2023. i 2024. što prije postupno ukinuti hitne mjere energetske potpore koje su na snazi. Vijeće je dodatno preporučilo da Litva, budu li zbog novih povećanja cijena energije potrebne nove mjere potpore ili njihov nastavak, osigura da takve mjere potpore budu usmjerene na ranjiva kućanstva i poduzeća, fiskalno pristupačne te da očuvaju poticaje za smanjenje potrošnje energije. Prema Komisijinoj proljetnoj prognozi 2024. neto proračunski trošak ([15]) hitnih mjera energetske potpore u 2023. procijenjen je na 0,3 % BDP-a, a predviđa se da će u 2024. iznositi manje od 0,1 % te 0,0 % u 2025. Osobito će nadoknada poreza na dodanu vrijednost obračunatog na toplinsku energiju i toplu vodu za potrošače iz kategorije kućanstva ostati na snazi u 2024. Hitne mjere energetske potpore postupno su ukinute u 2023. i 2024. To je u skladu s preporukom Vijeća.

(16) Osim toga, Vijeće je preporučilo da Litva očuva javna ulaganja koja financira država i osigura učinkovitu apsorpciju bespovratnih sredstava iz Mehanizma i sredstava iz drugih fondova Unije, osobito radi promicanja zelene i digitalne tranzicije. Prema Komisijinoj proljetnoj prognozi 2024. predviđa se da će se javna ulaganja koja financira država smanjiti s 3,5 % BDP-a u 2023. na 3,3 % BDP-a u 2024. To je posljedica iznimno velikih ulaganja u infrastrukturu u 2023., među ostalim u obranu i sigurnost. Za usporedbu, javna ulaganja koja financira država u razdoblju 2019. – 2022. u prosjeku su iznosila 2,8 % BDP-a. Uzimajući u obzir te dodatne čimbenike, procijenjeno je da su javna ulaganja u 2024. u skladu s onim što je preporučilo Vijeće. Osim toga, očekuje se da će se javni rashodi koji se

([14]) Preporuka Vijeća od 14. srpnja 2023. o Nacionalnom programu reformi Litve za 2023. i davanje mišljenja Vijeća o Programu stabilnosti Litve za 2023. (SL C 312, 1.9.2023., str. 135.).

([15]) Ta vrijednost predstavlja razinu godišnjeg proračunskog troška tih mjera, uključujući prihode i rashode te, ovisno o slučaju, isključujući prihode od poreza na neočekivanu dobit dobavljača energije.

financiraju prihodima iz sredstava fondova Unije, uključujući bespovratna sredstva iz Mehanizma, povećati s 1,2 % BDP-a u 2023. na 1,8 % BDP-a u 2024.

(17) Na temelju mjera politike poznatih na datum zaključenja prognoze i uz pretpostavku nepromijenjenih politika, u Komisijinoj proljetnoj prognozi 2024. predviđa se državni deficit od 2,2 % BDP-a u 2025. Povećanje deficita u 2025. uglavnom je rezultat povećanih socijalnih rashoda zbog indeksacije mirovina i socijalnih naknada, dok se predviđa da će prihodi kao udio BDP-a ostati stabilni. Predviđeno povećanje prihoda od socijalnih doprinosa i neizravnih poreza bit će neutralizirano smanjenjem prihoda od poreza na dobit zbog postupnog ukidanja „privremenog solidarnog doprinosa" koji se trenutačno naplaćuje od banaka ([16]), kao i predviđenim smanjenjem prihoda od kamata jer država planira smanjiti svoje gotovinske depozite u središnjoj banci. Predviđa se da će se udio duga opće države u BDP-u do kraja 2025. povećati na 41,6 % zbog rasta deficita.

(18) Porezni prihodi Litve kao udio u BDP-u povećali su se u 2023., ali su znatno ispod prosjeka Unije. To ograničava financijska sredstva za javne rashode za zdravstvenu zaštitu, socijalnu zaštitu i opće javne usluge. U 2022. su prihodi od poreza na nekretnine, koji su među porezima najmanje štetnima za rast, iznosili samo 0,3 % BDP-a, oko sedam puta manje od prosjeka Unije. Naplata poreza na kapital u Litvi iznosila je manje od pola prosjeka Unije (kao udio u BDP-u) te Litva ima jedan od najnižih poreza na promet u Uniji i jedna je od rijetkih država članica koja nema godišnji porez na automobile. Javna potrošnja na socijalnu zaštitu povećala se u 2023., ali je i dalje znatno ispod prosjeka Unije. To znači relativno niske razine socijalnih naknada i ograničenu pokrivenost, sa starosnim mirovinama koje su među najnižima u Uniji u odnosu na dohodak od rada ([17]). Rashodi za opće javne usluge osobito su niski, iznose manje od pola financijskih sredstava (kao postotak BDP-a) u odnosu na prosjek Unije. Neadekvatna financijska sredstva za zdravstvo imaju za posljedicu visoke razine nezadovoljenih potreba pacijenata, posebno u skupinama s niskim dohotkom, visoke dodatne troškove za pacijente i nemogućnost ponude konkurentnih plaća i uvjeta zdravstvenim djelatnicima.

(19) U skladu s člankom 19. stavkom 3. točkom (b) Uredbe (EU) 2021/241 i kriterijem 2.2. iz Priloga V. toj uredbi plan za oporavak i otpornost sadržava opsežan skup reformi i ulaganja koji se međusobno nadopunjuju i koje treba provesti do 2026. Očekuje se da će te reforme i ulaganja pomoći da se djelotvorno odgovori na sve ili na znatan dio izazova utvrđenih u relevantnim preporukama za pojedinu zemlju. U tom kratkom roku brz nastavak djelotvorne provedbe plana za oporavak i otpornost, uključujući poglavlje o planu REPowerEU, ključan je za poticanje dugoročne konkurentnosti Litve zelenom i digitalnom tranzicijom, uz istodobno osiguravanje socijalne pravednosti. Kako bi se obveze iz plana za oporavak i otpornost ispunile do kolovoza 2026., ključno je da Litva nastavi provoditi reforme i ulaganja tako što će odgovoriti na relevantne izazove, među ostalim posebno porezne reforme. Sustavno uključivanje lokalnih i regionalnih tijela, socijalnih partnera, civilnog društva i drugih relevantnih dionika i dalje je ključno kako bi se osigurala opća odgovornost za uspješnu provedbu plana za oporavak i otpornost.

(20) U okviru preispitivanja programâ kohezijske politike sredinom programskog razdoblja, u skladu s člankom 18. Uredbe 2021/1060 Europskog parlamenta i Vijeća ([18]), Litva mora do ožujka 2025. preispitati svaki program koji prima potporu iz Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR), Europskog socijalnog fonda plus (ESF+), Kohezijskog fonda i Fonda za pravednu tranziciju (FPT), uzimajući u obzir, među ostalim, izazove utvrđene u preporukama za pojedinu zemlju iz 2024., kao i svoj nacionalni energetski i klimatski plan. To preispitivanje osnova je za konačnu dodjelu financijskih sredstava Unije uključenih u svaki od tih programa. Litva je ostvarila napredak u provedbi programâ kohezijske politike i europskog stupa socijalnih prava, no i dalje su prisutni izazovi i vidljive su znatne razlike između regije glavnog grada i ostatka Litve u smislu gospodarske aktivnosti, ulaganja i socijalnih pokazatelja. Ključno je ubrzati provedbu programâ kohezijske politike. Prioriteti dogovoreni u programima i dalje su relevantni. Važno je i dalje smanjivati regionalne razlike i fokusirati se na okruge koji zaostaju. Poboljšanje kvalitete i pristupa

([16]) Litavski parlament 18. lipnja 2024. produljio je „privremeni solidarni doprinos" za godinu dana, do kraja 2025. Predviđeni dodatni prihodi (približno 0,1 % BDP-a) nisu uključeni u Komisijinu proljetnu prognozu 2024.

([17]) U Litvi starosne mirovine nisu oporezive i ne plaćaju se doprinosi za socijalno osiguranje. Usporedba se provodi između neto starosnih mirovina i bruto dohotka od rada.

([18]) Uredba (EU) 2021/1060 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. lipnja 2021. o utvrđivanju zajedničkih odredaba o Europskom fondu za regionalni razvoj, Europskom socijalnom fondu plus, Kohezijskom fondu, Fondu za pravednu tranziciju i Europskom fondu za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu te financijskih pravila za njih i za Fond za azil, migracije i integraciju, Fond za unutarnju sigurnost i Instrument za financijsku potporu u području upravljanja granicama i vizne politike (SL L 231, 30.6.2021., str. 159., ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/1060/oj).

obrazovanju (među ostalim provedbom europskog jamstva za djecu), socijalnim i zdravstvenim uslugama i dalje je relevantno. Litva bi usto mogla iskoristiti Platformu za strateške tehnologije za Europu, uspostavljenu Uredbom (EU) 2024/795 Europskog parlamenta i Vijeća ([19]), za potporu preobrazbi industrije razvojem i proizvodnjom digitalnih inovacija i inovacija u području duboke tehnologije s velikom dodanom vrijednosti, čistih i resursno učinkovitih tehnologija te biotehnologija, među ostalim u području obrane i dvojne namjene.

(21) Uz gospodarske i socijalne izazove na koje se odgovara planom za oporavak i otpornost i sredstvima iz drugih fondova Unije, Litva se suočava s više dodatnih izazova koji se odnose na sustav zdravstvene zaštite i mirovinski sustav, konkurentnost, javne usluge te okoliš i upravljanje resursima.

(22) Spektar usluga preventivne zdravstvene zaštite, rane dijagnostike i zdravstvenih usluga na primarnoj razini u Litvi je ograničen, a timovi na primarnoj razini zdravstvene zaštite nemaju odgovarajuće kompetencije. Zbog toga je stopa smrtnosti od bolesti koje se mogu liječiti i spriječiti i dalje visoka. Na to utječu nedostaci u preventivnim intervencijama, zdravstvenim pregledima i liječenju, no i čimbenici rizika povezani s ponašanjem. Rashodi za zdravstvo i dalje su među najnižima u Uniji (samo 68,6 % rashoda bilo je javno financirano u 2021.). Litva počinje poduzimati zakonodavne mjere i koristiti ulaganja za jačanje primarne zdravstvene zaštite i preventivne zdravstvene zaštite, no još nema rezultata.

(23) Iako su socijalne naknade i starosne mirovine posljednjih godina u prosjeku u porastu, sposobnost sustava poreznih olakšica da ublaži siromaštvo (20,9 % u odnosu na 16,5 % u Uniji) i dohodovnu nejednakost (omjer S80/S20 jest 6,39 u odnosu na 4,74 u Uniji) u Litvi je i dalje nedostatna. Primjerenost starosnih mirovina u odnosu na dohodak prije umirovljenja pogoršala se te je i dalje kritično niska. Medijan raspoloživog dohotka starijih osoba (65 godina ili više) u 2022. činio je 65 % medijana prije umirovljenja ([20]), što je 15 postotnih bodova manje od prosjeka Unije. Taj jaz između prihoda prije umirovljenja i nakon umirovljenja povećava se od 2014. Agregirana stopa zamjene za starosne mirovine ([21]), koja mjeri visinu mirovina kao udio u plaći prije umirovljenja prije oporezivanja bila je u 2022. najniža u Uniji. Iako se prosječna mirovina isplaćena iz državnog fonda za socijalno osiguranje znatno povećala (s 277 EUR u 2017. na 539 EUR u 2023.), još uvijek je ispod praga siromaštva (564 EUR u 2023.). Općenito niska primjerenost mirovina glavni je uzrok siromaštva u starosti. Stopa rizika od siromaštva za starije osobe bila je u 2022. jedna od najviših u Uniji (39,5 % u Litvi u odnosu na 17,3 % u Uniji). Unatoč napretku ostvarenom posljednjih godina, energetsko siromaštvo i dalje je među najvišima u Uniji. Odgovaranjem na te izazove doprinijelo bi se i podupiranju uzlazne socijalne konvergencije, u skladu s drugom fazom Komisijine analize na temelju značajki okvira za socijalnu konvergenciju, koja je kao pilot-projekt provedena 2024. U skladu s člankom 3. stavkom 3. točkom (b) Uredbe (EU) 2024/1263 europski semestar mora uključivati nadzor provedbe smjernica za zapošljavanje koji provodi Komisija, među ostalim putem okvira za utvrđivanje rizika za socijalnu konvergenciju.

(24) U Litvi i dalje postoje regionalne razlike, a pogoršavaju ih negativna demografska kretanja. Litva ima znatno veći jaz između urbanih i ruralnih područja za rizik od siromaštva ili socijalne isključenosti u odnosu na prosjek Unije (10,7 postotnih bodova u odnosu na 0,4 postotna boda u 2022., izračunato kao razlika u udjelu stanovništva). U manjim i udaljenijim općinama sve je teže osigurati učinkovit pristup kvalitetnoj zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju, socijalnim uslugama, prijevozu, energiji, opskrbi vodom i drugim javnim uslugama kao i ubrzati gospodarski razvoj. U općinama nedostaje suradnje da se udruži stručno znanje i ulaganja kako bi se ubrzala i poboljšala učinkovitost i djelotvornost pružanja javnih usluga. Rascjepkan i neravnomjerno razvijen sustav javnog prijevoza, nedostatak unutarnje povezanosti i intermodalnosti ([22]), planiranja putovanja i drugih osnovnih putničkih usluga otežavaju pristup radnim mjestima i javnim uslugama, posebno u udaljenim i ruralnim područjima, što doprinosi regionalnim razlikama. Litva ima najmanje razvijenu i najmanje korištenu mrežu javnog prijevoza u Uniji, samo se 5,3 %

([19]) Uredba (EU) 2024/795 Europskog parlamenta i Vijeća od 29. veljače 2024. o uspostavi Platforme za strateške tehnologije za Europu (STEP) i o izmjeni Direktive 2003/87/EZ i uredaba (EU) 2021/1058, (EU) 2021/1056, (EU) 2021/1057, (EU) br. 1303/2013, (EU) br. 223/2014, (EU) 2021/1060, (EU) 2021/523, (EU) 2021/695, (EU) 2021/697 i (EU) 2021/241 (SL L, 2024/795, 29.2.2024., ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/795/oj).

([20]) Medijan raspoloživog dohotka u dobnoj skupini od 55 do 64 godina.

([21]) Pokazatelj se definira kao omjer medijana individualnih bruto mirovina u dobnoj skupini od 65 do 74 godine u odnosu na medijan individualnih bruto dohodaka u dobnoj skupini od 50 do 59 godina, isključujući druge socijalne naknade.

([22]) Obilježje prijevoznog sustava pri kojem se za prijevoz od vrata do vrata upotrebljavaju dva različita načina prijevoza.

prijevoza putnika odvija javnim prijevozom, uključujući 0,9 % vlakom. Litva ima dosta prostora za poboljšanje koordinacije svojeg sustava javnog prijevoza, na regionalnoj i središnjoj razini.

(25) Litva bilježi ograničen rast produktivnosti dijelom zbog neusklađenosti ponuđenih i traženih vještina. Iako Litva ima jednu od najviših stopa tercijarnog obrazovanja, nedostatak kvalificiranog osoblja velika je prepreka dugotrajnim ulaganjima za 72 % litavskih poduzeća, a samo 47 % osoba s fakultetskom diplomom pronalazi radno mjesto koje odgovara njihovoj razini obrazovanja. Sudjelovanje socijalnih partnera u izradi studijskih programa i kontrola kvalitete studijskih programa visokog obrazovanja i dalje je slaba. Mreža visokih učilišta nije prilagođena sve manjem broju studenata i bit će suočena s dodatnim pritiscima nakon što ove godine stupi na snagu novi sustav upisa studenata. Iako je Litva planirala više projekata reorganizacije visokog školstva, potrebna su dodatna nastojanja za povećanje učinkovitosti mreže visokih učilišta i konsolidacije rascjepkanog istraživačkog sustava.

(26) Litva zaostaje za prosjekom Unije u različitim pokazateljima inovacija kao što su intenzitet istraživanja i inovacija, javno-privatna partnerstva i privatna ulaganja u istraživanje i inovacije. Javni rashodi za istraživanje i inovacije iznosili su 0,53 % BDP-a u 2022., što je najniža razina od 2007. Složena pravila ograničavaju pristup javnim mjerama potpore u području istraživanja i inovacija za akademsku zajednicu i poduzeća. Privatna ulaganja u istraživanje i inovacije stagnirala su posljednjih godina i tri puta su niža od prosjeka Unije. To je pogoršano zbog ograničenog pristupa financiranju, što otežava rast inovativnih poduzeća, posebno malih i srednjih poduzeća, koja se suočavaju s ograničenom dostupnošću alternativnih izvora financiranja.

(27) Gospodarstvo Litve, a posebno industrija, znatno je manje učinkovito u iskorištavanju materijalnih resursa za proizvodnju bogatstva od prosjeka Unije. Produktivnost resursa od 2018. je stalno ispod prosjeka Unije, što je obilježeno većim materijalnim otiskom. Stopa kružne upotrebe materijala u Litvi bila je tri puta niža od prosjeka Unije u 2022. (4,1 % u odnosu na 11,5 %) i od 2018. nije pokazala znakove poboljšanja. To znači da se u Litvi približno 96 % svih materijala ne upotrebljava ponovno, što upućuje na znatan prostor za poboljšanje rascjepkanog sustava razvrstavanja i recikliranja otpada i promicanje upotrebe sekundarnih materijala za stvaranje vrijednosti. Osim toga, tri četvrtine površine fonda zgrada Litve izgrađeno je prije 1992., što za posljedicu ima slabu energetsku učinkovitost i veću potrošnju energije (i energetsko siromaštvo). Povećanje produktivnosti resursa može smanjiti ovisnost o promjenjivim tržištima sirovina, smanjiti troškove proizvodnje i time potaknuti konkurentnost povećanjem učinkovitosti, a istodobno pomoći da se negativni učinci na okoliš svedu na najmanju moguću mjeru. Istodobno je dvije trećine staništa zaštićenih propisima Unije u nepovoljnom stanju očuvanosti, dok samo polovina svih tijela površinskih voda postiže dobro ekološko stanje. Litva je pretrpjela znatan gubitak bioraznolikosti u poljoprivrednim krajobrazima. Primjer je smanjenje populacije poljskih ptica za gotovo polovinu u razdoblju 2000. – 2020. Osim toga, poljoprivredni sektor je drugi najveći izvor stakleničkih plinova u Litvi i njegove su emisije porasle od 2005. Općenito, investicijski jaz u području okoliša u Litvi procijenjen je na 2,2 % BDP-a u razdoblju 2014. – 2020., što je znatno iznad prosjeka Unije od 0,8 %. S obzirom na to, još uvijek ima prostora za daljnje usklađivanje poljoprivrednih praksi s okolišnim ciljevima.

(28) Imajući u vidu blisku međusobnu povezanost gospodarstava država članica europodručja i njihov zajednički doprinos funkcioniranju ekonomske i monetarne unije, Vijeće je u 2024. državama članicama europodručja preporučilo da poduzmu djelovanja, među ostalim u okviru svojih planova za oporavak i otpornost, u cilju provedbe Preporuke o europodručju za 2024. Kada je riječ o Litvi, preporukama br. 1., 2., 3. i 4. doprinosi se provedbi prve, druge, treće i četvrte preporuke iz Preporuke o europodručju za 2024.,

PREPORUČUJE da Litva u 2024. i 2025. poduzme djelovanja kojima je cilj:

1. Pravodobno dostaviti srednjoročni fiskalno-strukturni plan. U skladu sa zahtjevima iz reformiranog Pakta o stabilnosti i rastu, u 2025. ograničiti rast neto rashoda ([23]) na stopu koja je među ostalim u skladu s održavanjem deficita opće države ispod referentne vrijednosti od 3 % BDP-a utvrđene Ugovorom i zadržavanjem duga opće države na razboritoj

([23]) U skladu s člankom 2. točkom 2. Uredbe (EU) 2024/1263 „neto rashodi” znači državni rashodi bez rashoda za kamate, diskrecijskih mjera na strani prihoda, rashoda za programe Unije koji su u cijelosti pokriveni prihodima iz fondova Unije, nacionalnih rashoda za sufinanciranje programa koji se financiraju sredstvima Unije, cikličkih elemenata rashoda za naknade za nezaposlenost te jednokratnih i drugih privremenih mjera.

razini u srednjoročnom razdoblju. Osigurati primjereno financiranje zdravstvene zaštite, socijalne zaštite i općih javnih usluga.

2. Odgovoriti na relevantne izazove kako bi se omogućila kontinuirana, brza i djelotvorna provedba plana za oporavak i otpornost, uključujući poglavlje o planu REPowerEU, osiguravanjem završetka reformi i ulaganja do kolovoza 2026. Ubrzati provedbu programâ kohezijske politike. U kontekstu preispitivanja tih programa sredinom programskog razdoblja zadržati usmjerenost na dogovorene prioritete i razmotriti mogućnosti koje inicijativa Platforma za strateške tehnologije za Europu pruža za povećanje konkurentnosti.

3. Poboljšati zdravstvene ishode i otpornost zdravstvenog sustava jačanjem primarne zdravstvene zaštite i proširenjem preventivne zdravstvene zaštite. Povećati primjerenost starosnih mirovina, a istodobno zadržati održivost mirovinskog sustava. Smanjiti regionalne razlike poticanjem suradnje među općinama u poboljšanju pristupa javnim uslugama, uključujući javni prijevoz.

4. Smanjiti neusklađenost ponuđenih i traženih vještina poboljšanjem relevantnosti visokog obrazovanja. Olakšati privatna ulaganja u istraživanje i inovacije. Povećati produktivnost resursa kako bi se ostvario napredak prema kružnom gospodarstvu.

Sastavljeno u Luxembourgu 21. listopada 2024.

Za Vijeće

Predsjednik

NAGY I.